

Dictionar

Achingii = trupe de cavalerie din armata otomană, destinate incursiunilor și jafului în teritoriile inamicului.

Adunare ad-hoc = constituită anume pentru un scop. Organism constituit pentru a exercita, în plan juridic, o misiune determinată în timp.

Antropomorfism = mod de gândire în Preistorie și Antichitate, care a constat în atribuirea și transferarea de însușiri și înfățișări umane unor procese din natură, lucruri, ființe închipuite și zei.

Arheologie = știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu colectarea, ordonarea și interpretarea vestigiilor materiale. Oferă informații prețioase pentru studiul protoistoriei și preistoriei.

Arnăuți = corp de oaste recrutat dintre bulgari, albanezi, greci și sârbi, însărcinat cu menținerea ordinii publice și paza domnitorului în perioada fanariotă în Țara Românească și Moldova.

Autohton = locuitor care s-a născut pe teritoriul pe care îl ocupă.

Autonomie = dreptul unui stat, unei regiuni, unei minorități sau unei naționalități de a se administra singură, în cadrul unui stat condus de o putere centrală, fără intervenția statului din care face parte.

Basileu = rege, căpetenie, suveran puternic, conducător de triburi, din Grecia Antică.

Bâlci = târg mare ținut în anumite perioade ale anului, la sărbători importante, însoțit de petreceri populare.

Biospeologie = studiul florei și faunei din peșteri și pânze freatice.

Burghezie = clasa socială deținătoare de capital, care a preluat puterea economică și politică în urma Revoluției Industriale din secolele XVII-XIX în câteva țări din Europa. La origine, termenul a desemnat ansamblul locuitorilor aparținând păturii mijlocii a orașelor medievale, care s-au deosebit de restul comunității prin bogăție, privilegii, mod de viață, și nu au aparținut nobilimii.

Caimacam = locțiitor al domnului, însărcinat cu administrarea Moldovei și Țării Românești până la instalarea pe tron a noului domn.

Castru = tabără fortificată în sistemul defensiv roman, inițial desemnând taberele trupelor amplasate în zonele de frontieră.

Ceată = formă primară de comunitate umană constituită din mai multe persoane, înrudite sau legate prin interese comune de ordin militar și economic.

Cnezat = formă de organizare prestatală medievală, alcătuită din mai multe sate, condusă de un cneaz.

Colectivizare = desființarea proprietății private agricole, transformată în proprietate comună.

Colhoz = cooperativă agricolă realizată prin punerea în comun a mijloacelor de producție: pământ, unelte și animale.

Conciliatorism = politică de cedare promovată de Regatul Unit și Franța față de Germania în perioada interbelică, în vederea preîntâmpinării războiului.

Constituție = legea fundamentală a unui stat, prin care se definesc funcțiile și limitele diferitelor puteri, modalitatea lor de funcționare, drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor, organizarea și funcționarea instituțiilor statului.

Cronologie = știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu datarea evenimentelor istorice în vederea stabilirii succesiunii lor, a documentelor istorice, cu studiul sistemelor după care oamenii au studiat timpul prin raportarea la contemporaneitatea lor.

Cultul personalității = venerarea excesivă a unui conducător aflat încă în viață.

Descălecat = termen folosit de cronicari pentru a defini formarea statelor medievale românești și așezarea statornică într-un loc; întemeiere.

Dictat = ansamblu de constrângeri asupra unui stat, prin presiuni politice, economice, militare, pentru a-l determina să accepte anumite condiții împotriva voinței sale.

Dictatură = regim de mână forte, în care întreaga putere politică este concentrată în mâna unei persoane sau a unui grup restrâns de indivizi și care se bazează pe forța militară și pe cea polițienească. A constituit un model de guvernare politică răspândit în epoca modernă și

contemporană.

Dragoman = tălmăci, interpret oficial al Porții Otomane în secolele XVII-XIX, recrutați din rândul familiilor grecești importante din cartierul Fanar (al Patriarhiei) din Constantinopol.

Etnogeneză (din limba greacă: *etnos* = „popor” și *genesis* = „naștere”, „origine”) = proces de formare a unui popor.

Fanariot = dregător cu funcție de răspundere și cu influență în Imperiul Otoman din secolele XVIII-XIX, provenit din populația greacă care a locuit în cartierul Fanar din Constantinopol; nume dat domnitorilor din Țările Române recrutați dintre acești dregători în perioada 1711/1716-1821.

Fecunditate = capacitate a animalelor și a plantelor de a se reproduce și de a da descendenți normal dezvoltați; capacitatea unui teren de a produce (multe) roade; rodnicie, fertilitate.

Geigea = dare în bani plătită de domnii Țărilor Române înalților demnitari otomani, cu prilejul promovării acestora în funcții.

Gintă = grup de persoane înrudite prin sânge și legate prin comuniunea de cult, nume și interese, ce a îndeplinit un rol social și religios fundamental în Preistorie, la baza acesteia aflându-se un strămoș comun.

Glotogeneză (din limba greacă: *glotta* = „limbă” și *genesis* = „naștere”, „origine”) = proces de formare a unei limbi sau a unui grup de limbi.

Gubernie = unitate teritorial-administrativă (provincie) din Imperiul Rus, introdusă în anul 1708 de către Petru I cel Mare și menținută până în anul 1929.

Hatman = dregătorie, demnitate militară, specifică Evului Mediu, principala atribuție fiind conducerea armatei.

Hidronimie = totalitatea tuturor cursurilor de apă dintr-o regiune.

Ideologie = totalitatea ideilor și concepțiilor care constituie partea teoretică a unui curent și sistem.

Independență = suveranitate; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.

Inflație = fenomen economic care se caracterizează prin deprecierea monedei și creșterea masivă a cantității de numerar aflat în circulație. Indiciile sale sunt creșterea generală a prețurilor și scăderea pronunțată a puterii de cumpărare a banilor.

Istoriografie = totalitatea scrierilor dintr-o anumită perioadă sau dintr-o anumită țară; totalitatea cercetărilor istorice privitoare la un anumit aspect.

Legiune = unitate militară principală a armatei romane, constituită din pedestrași care au fost, în general, cetățeni romani (în perioada imperială o legiune a fost compusă din 5200 de infanteriști și 120 de trupe auxiliare).

Limes = linie de hotar, graniță, fortificație, frontieră fortificată, de cele mai multe ori pe un hotar natural, la granițele Imperiului Roman.

Locotenență domnească = organ administrativ-politic (compus de obicei din mai multe persoane) care ține locul domnitorului (sau al monarhului) și exercită atribuțiile acestuia în timpul absenței, a incapacității lui sau în cazul când tronul este vacant.

Lovitură de stat = act de încălcare a ordinii constituționale prin care puterea este preluată cu forța.

Marcă de apărare = unitate militar-administrativă constituită la granițele amenințate ale marilor state, de regulă, prin ocuparea unei poziții dominante de către un puternic corp de armată.

Memorandum = document în practica diplomatică în care sunt expuse fapte sau argumente juridice privind probleme ale relațiilor între state, și care formează obiectul unor tratative. Documentul cuprinde o expunere redactată la persoana a treia.

Misionar = persoană care contribuie la propagarea preceptelor creștinismului în teritoriile în care acestea nu sunt cunoscute.

Mucarer = sumă plătită Porții otomane de către domnii Țărilor Române, începând cu secolul al XVI-lea, pentru a obține reînnoirea domniei.

Naționalizare (sau etatizare) = măsură politică prin care se face un transfer al proprietății private în proprietatea statului, o înlocuire a proprietății private cu proprietatea publică, fiind opusul privatizării.

O.N.G. (organizație neguvernamentală) = entitate nonprofit care lucrează independent față de activitatea guvernului (deși unele O.N.G.-uri sunt parțial sau integral finanțate de instituțiile statului).

Obște sătească = formă de comunitate umană care s-a impus în perioada de trecere la Evul Mediu. S-a constituit într-o instituție colectivă prin excelență, în care s-a întâlnit proprietatea comună asupra pământului, organizarea colectivă a muncii, conducerea și răspunderea comună. Legătura teritorială a dominat asupra celei de rudenie.

Ofensivă = formă principală a acțiunilor de luptă menită să distrugă forțele inamicului și să ducă la ocuparea terenului deținut de către acesta.

Oronimie = totalitatea numelor care denumesc formele de relief; studiază numele de munți.

Paleocreștinism = vechea biserică creștină, care a apărut și s-a dezvoltat în Antichitatea târzie greco-romană. A dezvoltat o artă caracterizată inițial prin amenajarea de catacombe și prin sarcofage cioplite în piatră și decorate cu inscripții și simboluri creștine, și, ulterior, cu construirea bisericilor de tip basilical. Cele mai folosite simboluri au fost porumbelul, crucea, peștele, ancora, vița de vie, mielul și păstorul.

Paleontologie = știința care studiază ființele, plante și animale, precum și resturile și urmele activității de viață ale organismelor care au trăit de-a lungul timpului geologic din momentul apariției vieții pe Terra. Aceasta include studiul fosilelor pentru clasificarea organismelor și studiul interacțiunilor între ele și mediile lor (paleoecologia lor).

Panduri = soldați pedestrași și călări dintr-o unitate militară neregulată, în secolele XVIII-XIX, al căror rol a fost să asigure paza drumurilor și să prindă tâlharii și hoții.

Partid = grupare de oameni constituită pe baza liberului consimțământ, care acționează programatic, conștient și organizat pentru a servi interesele unor clase, grupuri sociale, comunități umane, pentru dobândirea și menținerea puterii politice, în vederea organizării și conducerii societății.

Pașalâc = unitate administrativ-teritorială în zonele de graniță ale Imperiului Otoman.

Peșcheș = dar oferit de domnii Țărilor Române sultanului sau altor demnitari turci cu ocazia Bairamului.

Plan cincinal = cuprinde un număr de obiective ce trebuie îndeplinite în termen de cinci ani, fiind un instrument important în economia planificată, comunistă.

Pogrom = masacruri și jafuri organizate împotriva unei minorități etnice, culturale, sociale sau politice, beneficiind de aprobarea tacită a puterii statale, organizate mai ales împotriva populației evreiești.

Polis = formă de organizare statală a lumii grecești; oraș-stat.

Politeism = formă de religie ce cuprinde mai multe divinități (un zeu suprem, celelalte fiindu-i subordonate și complementare) cu atribute diferite și distribuite în cadrul unui panteon, în funcție de importanța, rolul și rangul lor.

Preistorie = perioada cuprinsă între momentul atestării prezenței omului pe Terra și apariția primelor izvoare scrise.

Proclamație = text oficial prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță și de interes general; declarație scrisă prin care se face un apel în vederea unei acțiuni importante.

Pronunciament = document prin care se exprimă protestul cu privire la un sistem sau fapt social și politic.

Protectorat = regim de guvernare care exprimă, de fapt, o stare de dependență a unui stat față de altul. Cel ce „*protejează*” își asumă politica externă a statului protejat, dar îi lasă celui din urmă unele aparențe de independență în planul politicii interne - administrația, finanțele, poliția.

Protocronism = promovarea unei perspective naționaliste asupra trecutului și negarea influențelor externe în cultura românească.

Război Rece = stare de încordare, de tensiune în relațiile internaționale, provocată de politica de ostilitate a unor state față de altele, care nu ia totuși forma unui conflict armat.

Regență = conducere provizorie a unui stat monarhic pe perioada absenței regelui, a incapacității sale (temporare) de a conduce sau a minoratului succesorului la tron.

Revizionism = atitudine sau acțiune care urmărește revizuirea și modificarea unei legi, a unui tratat și/sau a unei concepții.

Romanizare = proces istoric îndelungat, organizat, ireversibil și susținut de statul roman, prin care populațiile neromane au preluat și asimilat limba latină, instituțiile, modul de viață, cultura și tradițiile romane.

Scaun = unitate teritorial-administrativă specifică sașilor și secuilor din Transilvania medievală.

Sferă de influență = regiune de influență politică care înconjoară o țară, sau o regiune de influență economică din jurul unui oraș.

Sovhoz = fermă de stat în care lucrătorii agricoli au primit salarii pentru munca prestată.

Spătar = dregătorie, demnitate militară, specifică Evului Mediu, principala atribuție fiind conducerea armatei. Începând cu secolul al XIX-lea funcția a desemnat șeful poliției.

Stahanovism = mișcare impusă muncitorilor din U.R.S.S. în vederea creșterii productivității, inspirată de exemplul minerului ucrainean Aleksei Grigorievici Stahanov, care în noaptea de 30/31 august 1935 a depășit de 7 ori cota de cărbune cerută, extrăgând 102 t, față de norma de aproximativ 14 t/schimb.

Suveranitate = independență; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.

Suzeranitate = dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie proprie.

Școala Ardeleană = curent cultural și ideologic bazat pe concepția europeană iluministă, care a susținut latinitatea, vechimea, continuitatea românilor, emanciparea națională, contribuind la formarea conștiinței naționale românești.

Somaj = lipsa unui loc de muncă pentru o persoană aptă profesional pe o perioadă de timp, cu consemnarea sa în evidențele instituției specializate, legată de ocrotirea socială și problemele muncii.

Tactica „pământului pârjolit” = politică militară ce implică distrugerea a tot ce poate fi folositor inamicului care înaintează sau se retrage dintr-un teritoriu pe care l-a atacat (arderea recoltelor și otrăvirea apelor din fântâni, pentru a nu permite aprovizionarea cu hrană și cu apă a inamicului, adăposturi, mijloace de transport și comunicații sau resurse industriale).

Tolerat = privit cu îngăduință, a cărui prezență este suportată.

Toponimie = totalitatea numelor proprii de locuri ale unei regiuni.

Trib = formă de organizare specifică Preistoriei și Antichității, un semn al sedentarizării, constituită din mai multe ginți sau familii înrudite, care au locuit același teritoriu, delimitat de al altor triburi, au vorbit același dialect, au avut organe de conducere proprii, s-au supus autorității unui șef ales și s-au folosit de un cimitir comun.

Tribut = obligație în bani sau bunuri pe care a impus-o o putere cuceritoare unui popor învins și care s-a plătit la date fixe.

Țară = la începutul epocii medievale termenul a vizat în spațiul românesc zona de locuire a unei obști libere, denumită de către istoricul Nicolae Iorga, romanie populară.

Ultimatum = hotărâre irevocabilă, somație, ultimul cuvânt, în practica diplomatică internațională. Constituie o comunicare (notă diplomatică), în care sunt prevăzute condiții, pe care un stat le prezintă altuia, atrăgându-i atenția asupra consecințelor grave în relațiile bilaterale ale unui fenomen sau eveniment și pentru soluționarea unor probleme litigioase.

Umanism = mișcare socială și culturală apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului, care a promovat ideea încrederii în valoarea omului și a perfecționării sale.

Voievodat = formă de organizare prestatală medievală, o uniune de obști sătești, condusă de un voievod.

Vornic = important dregător din sfatul domnesc. Inițial, a avut atribuții strict militare. Ulterior, a devenit conducător al curții domnești și locțiitor al domnului în probleme de judecată.

Vot cenșitar = sistem electoral practicat pe scară largă înainte de instituirea votului universal, care a constat în recunoașterea calității de alegător și implicit a dreptului de vot cetățenilor care au avut un anumit venit anual evaluabil în titluri de proprietate imobiliară (terenuri și clădiri) sau stabilit în funcție de cuantumul impozitelor plătite anual asupra veniturilor încasate.

Zoomorfism = reprezentare din Preistorie și Antichitate a zeităților prin intermediul animalelor.